

Lovö det gemensamt, att den är dubbelsidigt ristad och att det längs ytornas kanter löper ett band av två linjer. Lovöstenens enkla form ställer den närmast stenarna från Estuna (såvitt dennas form kan bedömas efter det enda funna fragmentet) samt Barva. Estuna- och Edsbrostenarna torde vara utförda av liknande material som stenen från Lovö. Vad som skiljer denna från de andra är bl. a. ristningens enkla och otydliga utförande. Dekoren på mittfälten, i den mån den nu kan bedömas, ger ingen direkt anknytning till någon av de andra, sinsemellan ganska olika stenarna. Det finns därför ingen anledning att gå in på de försök, som gjorts att datera dessa med stöd av dekoren, särskilt till äldre järnålder. Lovöstenen måste än så länge betecknas som odaterbar.

Det är möjligt, ehuru långt ifrån säkert, att de nämnda stenarna, inklusive stenen från Lovö, verkligen utgör en sammanhängande föremålsgrupp. Detta motiverar, att även den nyfunna stenen härmed publiceras, även om den tills vidare bara kan öka materialets omfång utan att lämna något direkt bidrag till lösande av problemen kring dessa ristade stenar i Uppland och Södermanland.

Carl-Axel Moberg

ORDBLINDE RUNERISTERE

De följande bemerkningar var egentlig tenkt som et tillegg til det siste avsnitt i „Norges innskrifter med de yngre runer” II (1951), s. 343. Men de egnest sig, både på grunn av omfang og innhold, mindre godt i denne sammenheng. Her meddeler jeg dem nu, i omgivelser hvor de kan synes å passe bedre.

På det nevnte sted i den norske runeutgave var jeg kommet inn på et spørsmål av generell betydning: runeristerens nedsatte evne til konsentrasjon og normal arbeidsydelse under bestemte ydre forhold. Et annet spørsmål måtte dér også streifes: graden av ferdighet som risteren på et givet tidspunkt hadde tilegnet sig. Innskriften på Snartelandbeslaget — risterens „første dørjern” — tør vi vel fremdra som et typisk eksempel på en nybegynners manglende innsikt og øvelse (smst. s. 227 ff). Forøvrig vil det vel være vanskelig å holde dette annet spørsmål ut fra et tredje.

Der hvor et innskriftmateriale er stort, og hvor de sosiale forhold er sådanne at så å si alle og enhver kan slippe til som risterer, dér kan vi vente å støte på tilfelle av den skrive- og lesehindring som populært kalles *ordblindhet* („mangelfuld Konsolidering af Associationen mellem Lyd og Tegn”).¹

¹ Citatet har jeg fra Henning Buhl Skydsgaard, Den konstitutionelle Dyslexi „Ordblindhed” (Kbh. 1942), s. 153. Som noget vesentlig ved dysleksi-dysgrafien fremhever han: hyppige bokstavforvekslinger (f. eks.

Ordblindhet ytrer sig ofte på den måte at der finner forveksling sted av i form nærstående bokstaver ved hvilke det distinktive er visse skrifttrekks anbringelse til höire eller til venstre for en vertikal akse, eller oppe eller nede på bokstaven (jfr. anm. 1). Rent utvortes kan man til denne kategori henføre den ustøhet vi ofte kan iaktta med hensyn til † og ‡ som tegn for æ, og sammenblandingen av † og ‡ (jfr. smst. s. 216, Flatdal). Ved æ-runen må vi vel regne med et almindelig godtatt spillerum, ved † og ‡ kan forholdet i visse ekstreme tilfelle kanskje bli mere tvilsomt. Langt større oppmerksomhet fortjener den usikkerhet vi i mange innskrifter kan møte med hensyn til bokstavfølgen. Som typisk utslag av ordblindhet vil man jo gjerne se feilbokstaveringer som „Egli” for Egil, eksempler som endog har kunnet hentes fra navnunderskrifter. Hvem vil da ikke, om han har beskjeftiget sig noget med de svenske runeinnskrifter, ved sådant komme til å tenke på de mange signerte runestener vi har fra Ásmundr Kárasón's hånd: 9 ganger rister han sitt navn riktig (ǫsmuntr, aǫsmuntr, og, med tilföielse av verbet „ristet”, ǫsmuntrist, ǫsmuntristi), men 6 ganger skriver han ǫsmunrt (derav, vel å merke, 4 ganger på stener hvor han ikke navngir nogen medhjelper). I hans innskrifter er der dessuten en lang rekke av andre „ortografiske” besynderligheter (av den art som er antydnet ovenfor).² At Ásmundr var en stor kunstnerbegavelse, utelukker ikke at han kan ha været „ordblind”; det er kjent nok at kunstnerisk begavelse og ordblindhet ofte er forent i samme person.

Jeg har her funnet leilighet til å röre ved et spørsmål som det kan være av betydning å få belyst i full bredde, viktig som det er ikke minst for den historiske sprogforskning.³ Et rikt materiale vil de svenske rune-

„Fader”: Tader); tilföielse eller utelatelse av en eller flere bokstaver, særlig hyppig ved vokaltegn; reversaler („af”: fa, „Barnet”: Branet). Sterkt betones (s. 153) „manglende Opfattelse af Bogstavets rumlige Orientering” (b:d; M:W; p:y). Egennavnet er oftest lest og skrevet korrekt: „et komplekst grafisk Billede ... analogt med et Monogram, et Segl ...” (s. 155). — Tilfeldig har jeg notert denne uttalelse av en som alltid har været sterkt genert av ordblindhet: „Skolegangen blev ... en eneste stor skuffelse ... Jeg led av bokstavblindhet”. Når det „gjaldt skrivningen, ... satte jeg ikke bare bokstavene om hverandre, men også op ned, således at når jeg skulde skrive en d, blev det en g, eller når jeg skulde skrive j, blev det en l, eller omvendt. Dertil kom at jeg absolutt ikke kunde lære ortografi ...” (Ernst Bjercknes: Med ski, velosiped og skissebok, Oslo 1943, s. 24 f.).

² Se Erik Brate, Svenska runnristare (i K. Vitt. Hist. och Ant. Akad:s Handlingar XXXIII, 5—6), 1926, s. 27 ff.

³ For bedømmelsen av besynderlige skrivemåter i håndskrifter kan det bety noget om f. eks. en tekst som kan tenkes å være skrevet efter diktat, viser eiendommeligheter som er typiske for en viss grad av „ordblindhet”. Jfr. eksempler som disse i avsnittet „um víxlun á stöfum” i Konráð Gíslason's „Um frum-parta íslenzkrar tungu í fornöld” (Kbh. 1846), s. 117 ff.: „þærll”, „þærls” (þræll, þræls), „linu sterng” (-streng), „nanf” (nafn), „hliap” (hjalp), „þaut dag” (þvátt-).

innskrifter kunne fremby,⁴ og opgaven vil forhåbentlig engang bli tatt op av en svensk runeforsker (helst vel i samarbeide med en neurolog).

Magnus Olsen

ZWEI HANSISCHE MINIATUREN IM ENGLISCHEN STIL AUS DER ZEIT UM 1300

Die Bedeutung der englischen Kunst als Ausstrahlungszentrum für die Gotik in Skandinavien ist von den verschiedensten Seiten der Kunstgeschichte her untersucht worden. Für die Architektur von Trondheim bis Linköping sind diese Bezüge seit langem bestimmt und klargestellt worden. Für die Holzplastik hat neuerdings Aron Andersson die enge Verknüpfung und die Dichte des Einflusses nachgewiesen. Für die Malerei scheint schon seit Jahrzehnten durch die Forschung von Andreas Lindblom¹ das Problem grundlegend abgeschlossen. Für die Goldschmiedekunst existieren zu mindest Hinweise und Vermutungen. Für die Glasmalerei hat J. Roosval die von Lindblom gesteckten Grenzen durch die Zuweisung der schönsten hochgotischen Glasmalereien auf Gotland, der Scheiben in Lye, an einen Engländer zu erweitern versucht.

Ähnliche Fragestellungen existieren in einer Parallele auch im Gebiet der deutschen Hansestädte der Ostseeküste, nur sind die Probleme hier komplizierter. Auch hier gibt es einen Kontakt mit England in der Architektur; er tritt nur sehr sporadisch auf; er reicht allerdings im 14. Jahrhundert bis zu den Bauten des Deutschen Ordens. Nicht nachgewiesen ist eine Verbindung mit England für die hansische Plastik, und sie ist auch kaum wahrscheinlich. Dagegen ist für die Malerei der Zeit um 1300 ein Einfluss von England her,² sei es nun direkt oder indirekt, schon seit langem angenommen worden: das gilt für die Kreuzgangmalereien in Schwahl des Schleswiger Doms, für die Marienkrönung des Lübecker Heiligengeisthospitals, für das Kreuzigungsfresko der Stralsunder Nikolaikirche, für die Lübecker Werkstatt der Doberaner Tafelmalereien,³

⁴ Et raskt gjennemsyn av registrene til svenske runepublikasjoner vil straks kunne oplyse om meget (**aristi setn**, o. s. v.; sjeldnere personnavn og stedsnavn til dels ugjenkjennelige). Jfr. også Sophus Bugges eksempler på „Runeomflytning“ i „Runverser“ (ved Brate og Bugge, Sth. 1891) s. 366 f., og eksemplene på „mere end almindelig sködeslöshed“ i „Danmarks runeindskrifter“ (1942), Text sp. 804.

¹ Zusammenfassend neuerdings: A. Lindblom, *Björnsätters-Målningarna*, Stockholm 1953.

² Die Kunstbeziehungen sind sehr alt: so besass das Benediktinerinnen-Kloster Buxtehude einen englischen Psalter des 11. Jahrhunderts (im Stil der Winchester-Schule), heute in Stuttgart, Landesbibliothek.

³ Die hier genannten lübischen Wandmalereien (nebst Doberan, Stralsund usw.) abgebildet bei A. Stange, *Deutsche Malerei d. Gotik I*, Berlin 1943, S. 119 ff., Tafel 116 ff. und 97 ff.; dort auch die ältere Literatur genannt.